

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **«Організаційно-педагогічні засади методичної роботи в
закладах дошкільної освіти України (друга половина XX століття)»**

Виконала: студентка 2 курсу
групи DO1-M19
спеціальності 012
Дошкільна освіта
Жидик Христина Степанівна

Керівник: **Лебідь І.Ю.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент: **Бахмат Н.В.**,
доктор педагогічних наук,
професор

Кам'янець-Подільський – 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	7
1.1 Ступінь дослідженості проблеми, яка вивчається.....	7
1.2 Особливості організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти на сучасному етапі.....	13
1.3 Передумови становлення організаційно-методичних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти	24
Висновок до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. ЕТАПИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСАД МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (друга половина ХХ століття)	34
2.1 Етап розробки організаційно-педагогічних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти (1950-ті рр.).....	34
2.2 Етап широкого впровадження теоретичних основ методичної роботи у практику закладів дошкільної освіти (1960-1983 рр.).....	49
2.3 Творче використання педагогічно цінних ідей і досвіду організації методичної роботи в ЗДО минулих років у сучасних дошкільних установах України	73
Висновок до розділу 2	82
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
ДОДАТКИ	93

ВСТУП

Сучасними гуманістичними пріоритетами вищої педагогічної освіти зумовлюється розвиток суб'єктності педагогів, їх самостійності, творчої активності, посилення відповідальності за власне професійне вдосконалення. Визначною роллю самоактивності педагога в досягненні вершин педагогічної майстерності, творчості, професіоналізму актуалізується питання організації методичної роботи на всіх освітніх рівнях. Особливої актуальності ці питання набувають серед працівників дошкільної освіти, від рівня професіоналізму яких залежить доля держави в цілому. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті та Законі України «Про дошкільну освіту» визначено сучасні орієнтири розвитку дошкільної ланки освіти й акцентовано увагу на необхідності посилення її наукового й методичного супроводу, оновлення стандартів, широкого впровадження сучасних освітніх технологій і нового покоління програмно-методичного забезпечення. У цьому контексті дослідження проблеми організаційно-педагогічних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти набуває актуального значення за умов сьогодення.

Вивчення та узагальнення психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що проблема теорії та практики організації методичної роботи перебувала в центрі уваги таких учених, як: К. Білої, А. Богуш, М. Воровки, О. Василевської, Г. Васильєвої, В. Дубрової, І. Жерносека, О. Зубкової, Н. Комаренко, В. Крижко, К. Крутій, А. Морозової, В. Мануйленка, І. Нікішиної, В. Павленко, Л. Поздняк, О. Сидоренко, Н. Савінової, І. Титаренко та ін. Зазначені фахівці обґрунтували питання особливостей організації методичної роботи в освітніх закладах; розкрили зміст і форми інновацій в організації методичної роботи вихователів; проаналізували ефективність різноманітного практичного досвіду з організації методичної роботи у ЗДО.

Проте при всій різноманітності й багатогранності висвітлення вченими окремих аспектів проблеми, яка вивчається, цілісного аналізу проблема організаційно-педагогічних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти у період другої половини XX століття в сучасних наукових дослідженнях лише

дотичні до заявленої теми дослідження.

Отже, актуальність дослідження, об'єктивна потреба обґрунтування організаційно-педагогічних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти України, наявність суперечностей і відсутність дослідження, у якому б розглядалася ця проблема в історичній ретроспективі, зумовили вибір теми дослідження **«Організаційно-педагогічні засади методичної роботи в закладах дошкільної освіти України (друга половина ХХ століття)»**.

Мета дослідження – на основі цілісного історико-педагогічного аналізу розкрити теоретичні ідеї та узагальнити практичний досвід організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти України у другій половині ХХ ст. з метою використання педагогічно цінних ідей в сучасних умовах.

Відповідно до поставленої мети були визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати ступінь дослідженості проблеми.
2. Розкрити передумови та науково обґрунтувати етапи розвитку організаційно-педагогічних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти України в другій половині ХХ ст.
3. Схарактеризувати форми і методи організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти України досліджуваного періоду.
4. Окреслити перспективи творчого використання педагогічно цінних ідей та досвіду минулих років у діяльності сучасних закладах дошкільної освіти України.

Об'єкт дослідження – дошкільна освіта в Україні в другій половині ХХ ст.

Предмет дослідження – теорія та практика організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти України в другій половині ХХ століття.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження**:

а) аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, моделювання – для аналізу змісту першоджерел та з'ясування організаційно-педагогічних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти України;

б) понятійно-термінологічний аналіз – для визначення сутності основних понять дослідження;

в) індуктивний, дедуктивний, хронологічний, порівняльно-зіставний методи – для інтерпретації результатів аналізу першоджерел та наукового обґрунтування етапів розвитку організаційно-педагогічних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти України в другій половині ХХ ст.;

д) порівняльно-історичний метод – для виокремлення виявлених особливостей розвитку теорії та практики організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти України в досліджуваний період.

Теоретична значущість полягає в тому, що на основі аналізу відповідної науково-педагогічної літератури визначено внесок провідних учених у становлення та розвиток проблеми організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти України в другій половині ХХ століття (М. Бугайова, В. Гнідечко, Л. Загатна, Т. Житникова, М. Ільченко, Ю. Качан, Г. Лаврентьева, П. Миргородський, П. Овсянова, О. Пасічник, Г. Підкурманна, Ю. Соболева, Н. Сополева, А. Сорокіна, О. Усова та ін.); розкрито організаційно-педагогічні передумови організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти; сформульовано та схарактеризовано провідні тенденції розвитку організаційно-педагогічних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти України в другій половині ХХ століття; виокремлено особливості використання педагогічно цінних ідей та досвіду минулих років у сучасних закладах дошкільної освіти; уточнено суть поняття «організаційно-педагогічні засади методичної роботи в закладах дошкільної освіти».

Практична значущість дослідження полягає в тому, що отримані результати дослідження можуть бути використанні для вдосконалення діяльності сучасних дошкільних установ; у процесі підвищення рівня професійної компетентності майбутніх вихователів. Матеріали дослідження можуть використовуватися у закладах вищої освіти під час викладання дисциплін «Дошкільна педагогіка», «Історія дошкільної педагогіки», «Педагогіка», «Управління навчальним закладом», а також під час написання начальних посібників, підручників і методичних рекомендацій для педагогічних працівників загалом та фахівців дошкільної освіти зокрема.

Таким чином, вибір теми дипломного дослідження обумовлений актуальністю «Організаційно-педагогічні засади методичної роботи в закладах дошкільної освіти України (друга половина ХХ століття)».

Матеріали дипломної роботи обговорювалися: на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії» (м. Кам'янець-Подільський), тема доповіді «Зміст і форми інновацій в організації методичної роботи вихователів»; на науково-практичному семінарі «Формування національних цінностей студентської молоді у сучасних викликах» (м. Кам'янець-Подільський), тема доповіді «Особливості організації методичної роботи в освітніх закладах»; на науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2019-2020 навчальному році (м. Кам'янець-Подільський), тема доповіді «Організаційно-педагогічні засади методичної роботи в закладах дошкільної освіти (1950-ті рр.)», а також у ЗДО № 20 (м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область).

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

1. У дипломній роботі відповідно до мети й завдань нашого дослідження проаналізовано стан наукової розробки проблеми організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти України (друга половина ХХ століття). Установлено, що означена проблема в історичній ретроспективі не була предметом наукового вивчення, що й зумовило науковий пошук у цьому напрямі.

У дослідженні поняття «організаційно-педагогічні засади методичної роботи в закладах дошкільної освіти» розуміється як педагогічні основи та принципи організації системи взаємозалежних дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного вихователя (включаючи заходи щодо керування професійною самоосвітою, самовихованням, самовдосконаленням), на розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу ЗДО у цілому, а в кінцевому результаті – на вдосконалення освітньо-виховного процесу закладу дошкільної освіти, на досягнення оптимального рівня виховання й розвитку дітей дошкільного віку.

До передумов становлення організаційно-педагогічних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти України віднесено: заснування широкої мережі установ для виховання дітей; створення закладів для підготовки вихователів; визначення принципів організації методичної роботи в дитячих установах; заснування спеціальних журналів із дошкільного виховання; організація спеціального дошкільного відділу; проведення загальнодержавних з'їздів із дошкільного виховання; розробка статуту й програмно-методичних порад для дитячих дошкільних закладів тощо.

2. З урахуванням суспільно-політичних, соціально-економічних та організаційно-педагогічних чинників, що сприяли зміні суб'єктів, мети, завдань, змісту, принципів, форм і методів організації методичної роботи в ЗДО України в другій половині ХХ століття науково обґрунтовано три етапи розвитку об'єкта дослідження.

3. Визначено, що до найбільш ефективних форм і методів організації

методичної роботи в закладах дошкільної освіти у другій половині ХХ століття належали: методичні об'єднання, наради, науково-практичні конференції, індивідуальні та групові консультації, семінари-практикуми, спостереження за роботою інших закладів дошкільної освіти, «кущові» міжрайонні об'єднання, курси підвищення кваліфікації вихователів та завідувачів закладів дошкільної освіти, об'єднані педагогічні наради колективів двох ЗДО, шефство, відкриті заняття, написання статей, організація лекторіїв, творчі лабораторії, лекції-діалоги, семінари-брифінги, ігри-семінари, огляди-конкурси, творчі об'єднання, педагогічні аукціони, педагогічні ситуації, педагогічні вікторини, складання і розв'язування педагогічних кросвордів тощо.

4. До прогностичних тенденцій подальшого розвитку організаційно-педагогічних засад методичної роботи у ЗДО віднесено: постійне збагачення змісту, упровадження нових і вдосконалення вже відомих форм і методів організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти; широке впровадження комп'ютерних та мультимедійних технологій до організації методичної роботи; створення постійно діючої системи методичної підготовки працівників дошкільної освіти; використання педагогічно цінного вітчизняного досвіду в сучасній дошкільній практиці та ін.

Досліджувана проблема є багатоаспектною й не вичерпується пропонованим дослідженням. Подальшої уваги потребують питання змісту, форм і методів організації методичної роботи в приватних закладах дошкільної освіти (кінець ХХ ст.; порівняльний аналіз організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти України та провідних країн світу на різних історичних етапах; організація методичної роботи в закладах дошкільної освіти для дітей з особливими потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева К. Про роботу з кадрами // Дошкільне виховання, 1962. № 1. С. 26-28.
2. Андросова Г.К. «Щоб нічого не залишилось поза увагою». Внутрішній контроль в системі роботи Житомирського центру розвитку дитини № 55 // Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: збірник науково-методичних праць. Житомир. 2012. С. 8-12.
3. Андросова З.А. Организация деятельности педагогического коллектива по разработке программно-методического обеспечения учебно-воспитательного процесса «Методист». 2004. № 4. С 49-5.
4. Аншукова Є. Ю. Аналітична діяльність старшого вихователя // Управління ДОП, 2004. № 3. С. 29-32.
5. Артемова Л.В. Історія педагогіки України. К. 2006. 424 с.
6. Атестація вихователів // Дошкільне виховання, 1985. № 8. С. 20.
7. Бабишин С.Д., Митюров Б.Н. Антология педагогической мысли Древней Руси и Русского государства XIV – XVII вв. 1985. 357 с.
8. Безпалова В. Освітлювати шлях практиці // Дошкільне виховання. 1962. № 1. С. 10-11.
9. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади: наук, видання. Київ : Либідь. 2003. 280 с.
10. Біла К. Самоосвіта педагогів дошкільного закладу. «Вихователь-методист дошкільного закладу», 2010, № 2.
11. Богуславская Т.Н. Развитие теоретических основ содержания дошкольного образования в отечественной педагогике 80-х гг. XX – начала XXI века: дис. ... канд. пед. наук. М. 2009. 270 с.
12. Богуш А.М. Шлях до милосердя і любові // Дошкільне виховання. 2001. №2. С.5-6.
13. Бугайова М. Треба дбати про кадри // Дошкільне виховання. 1963. №2. С. 17-18.
14. Буракова Ю. Презентація творчих майстерень // Дитячий садок. Бібліотека. Київ : Шкільний світ. 2009. С. 5-9.

15. Вакуленко В.Т. Педагогічні наради в дитячому садку // Дошкільне виховання. 1952. № 12. С. 34-36.
16. Васильева А.И. Воспитатель-методист детского сада. Мн., «Народная асвета», 1975. 126 с.
17. Васильева Д.И. Старший воспитатель детского сада : Пособие для работников дошк. учреждений. М.: Просвещение, 1990, 143 с.
18. Венгловська О.А. Форми підвищення кваліфікації вихователів і завідувачів дошкільних установ на Київщині (50-70-ті роки ХХ століття) // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 2012. С. 202-211
19. Венгловська О.А. Основні тенденції розвитку дошкільної освіти Київщини (1958-1984 р.р. ХХ століття) // Історико-педагогічний альманах (1). 2011. С.49-54.
20. Вінник Н.Д. Творчий потенціал педагога як чинник успішної професійної діяльності // Проблеми сучасної психології. 2010. Вип. 7. С. 99-105.
21. Временное положение о дошкольном детском учреждении яслях-саде. 1960.
22. Ганжа Н. Індивідуальні форми методичної роботи з педагогами дошкільного навчального закладу // Дошкільна освіта. 2010. № 3(29). С.15-23.
23. Герасимова Н. Е. И. Тихеева-ученый, педагог, практик. // Дошкольное воспитание. 2008. № 12. С. 4-5.
24. Гнідечко В. Кожному колгоспу – хорошу дошкільну установу // Дошкільне виховання. 1962. № 1. С. 14-16.
25. Голубнича Л. Особливості розвитку вітчизняної дидактики в другій половині ХХ століття // Педагогічні науки. 2013. № 3 (59). С. 135-141.
26. Гупан Н.М. Українська історіографія історії педагогіки. Київ : «А.П.Н.». 2002. 224 с.
27. Детский сад : Кн. для заведующих. Москва : Просвещение. 1982. 256 с.
28. Дичківська І.М. Марія Монтессорі : теорія і технологія. Київ. 2006. 306 с
29. Дічек Н.П. Методологічні аспекти модернізації вітчизняних історико-педагогічних досліджень // Педагогіка і психологія, 2 (83). 2014. С. 67-75.
30. Довбня Г.Б., Дубовик М.Ф., Полякінський Б.З. Досвід роботи з завідувачами

дитячих садків // Дошкільне виховання. 1952. №9. С.29-33.

31. Дошкольная педагогика / Под редакцией В.И. Ядэшко, Ф.А. Сохина. Москва : Просвещение, 1978. 429 с.

32. Євтухов Г. Підвищувати педагогічну кваліфікацію працівників дитячих садків // Дошкільне виховання. 1956. № 11. С. 5-8

33. Єрмола А.М. Система науково-методичної роботи інформаційно-методичних центрів з учителями загальноосвітніх навчально-виховних закладів : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 Х. 1998. 255 с.

34. Житникова Т. Курси для керівників методичних об'єднань // Дошкільне виховання. 1962. № 7. С. 47-48.

35. Завідуюча – керівник і організатор всієї роботи дитячого садка // Дошкільне виховання. 1956. №12. С. 18-24.

36. Загатна Л. Про майстерність вихователя // Дошкільне виховання. 1962. № 1. С. 8. 145

37. Закон України «Про дошкільну освіту». Електронний ресурс. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

38. Запорожец А.В. Психическое развитие ребенка // Избранные психологические труды. В 2-х томах. Т. 1. Москва, 1986. 320 с.

39. Зміцнювати трудову дисципліну, неухильно розвивати принципи колективного керівництва // Дошкільне виховання. 1956. № 10. С. 1-5.

40. Ильченко М. Педагогический опыт – в массовую практику. М. 1963. №10. С. 18-22.

41. Кінчі І.Я. Методичні об'єднання дошкільних працівників у м. Жданові // Дошкільне виховання. 1952. №9. С. 26-28.

42. Коваленко О.В. Організація методичної роботи в дошкільному навчальному закладі. [Електронний ресурс]. URL: <http://zavantag.com/docs/3666/index-551688.html>. Дата звернення (9.02.2017)

43. Котко А.Н. Технологии методической деятельности в дошкольном учреждении : пособие для педагогов, которые обеспечивают получение дошкольного образования. Мн. 2007. 356 с.

44. Крушельницька О.В. Управління персоналом : навч. посіб. Видання друге, перероблене й доповнене. К. «Кондор», 2005. 308 с.
45. Лукичова В. Керівництво педагогічним колективом у дитячому садку // Дошкільне виховання. 1956. № 6. С. 16-19.
46. Миргородський П. Рішення XXII з'їзду КПРС і завдання дошкільних працівників // Дошкільне виховання. 1962. № 2. С. 1-8.
47. Никишина И.В. Диагностическая и методическая работа в дошкольных образовательных учреждениях. Волгоград. 2007. 156 с.
48. Организация работы дошкольного учреждения и руководство им / Под редакцией В.И. Ядэшко и Ф.А. Сохина. М. : «Просвещение». 1978. 128 с.
49. Организация работы сельского детского сада. / Л.В. Поздняк М. : «Просвещение», 1988. 240 с.
50. Осадча З. Проведення педагогічних нарад // Дошкільне виховання. 1961. №12. С. 27-28.
51. Освітній менеджмент : Навчальний посібник /За ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. К. : Шкільний світ. 2003. С. 46-51.
52. Павлютенков Є.М., Крижко В.В. Організація методичної роботи. Х. : Вид. група «Основа». 2005. 80 с.
53. Пасічник О. Роботу дошкільних установ нового типу на вищій рівень // Дошкільне виховання. 1962. № 1. С. 12-13.
54. Переверзева Н.Ю. Піднесімо якість роботи дошкільних установ УРСР // Дошкільне виховання. 1951. №1. С. 24-31.
55. Пікельна В.С. Управління школою. Х. : Вид. група «Основа». 2004. С. 4-45.
56. Положення про курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників при обласному інституті післядипломної педагогічної освіти. Електронний ресурс. URL : <http://nadoest.com/dodatok-2-polojennya-pro-kursi-pidvishennya-kvalifikaciyi-peda> (Дата звернення 28.02.2017 р.).
57. Промислова П. Громадський інспектор – активний організатор дошкільного виховання // Дошкільне виховання. 1963. № 3. С. 1-5.
58. Пясецька Ю.Й. Педагогічні наради в дитячому садку // Дошкільне виховання.

1952. №9. С. 26-28.

59. Руссо Ж.-Ж. Избранное/ Ж.-Ж. Руссо. Москва : Детская литература. 1976. 187 с.

60. Салига Н. Історія дошкільної педагогіки. Івано-Франківськ. 2014. 120 с.

61. Самигін С.І., Столяренко Л.Д. Психологія управління. Р. н Дону. 1997. С. 512.

62. Скоробогатова З.М. Досвід проведення кущових міжрайонних методичних об'єднань // Дошкільне виховання. 1952. №. 8. С. 46-49.

63. Слостенин В.А., Тамарин В.Э. Методологическая культура учителя // Советская педагогика. 1990. № 7. С. 82-88.

64. Соболева Ю.О. Семінари-практикуми для завідуючих дитячими садками // Дошкільне виховання. 1951. №4. С. 38-42.

65. Соболева Ю.О. Школа передового педагогічного досвіду у дитячому садку // Дошкільне виховання. 1964. № 4. С. 7-12.

66. Сопольова Н. Вивчення, узагальнення і поширення педагогічного досвіду дитячих садків // Дошкільне виховання. 1957. № 12. С. 17-22.

67. Сорокина А.И. Дошкольная педагогика. М. : Государственное учебно-методическое издание Министерства просвещения РСФСР. 1958. 282 с.

68. Стародуб Л. На допомогу вихователю дитячого садка // Дошкільне виховання. 1962. № 1. С. 28-30.

69. Сухомлинська О.В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру // Історико-педагогічний процес : нові підходи до загальних проблем. Київ : 2003. С. 47-66.

70. Сучасні вимоги до методичної роботи у дошкільному навчальному закладі [Електронний ресурс]. URL: <http://rozdilna-osvita.com.ua/index.php/doshkilna-osvita/370-suchasni-vimogi-dometodichnoji-roboti-u-doshkilnomu-navchalnomu-zakladi> (Дата звернення 12.12.2016)

71. Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матер. Міжнар. Наук.-практ. Конф. (28-29 березня) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка та ін. за заг.ред. В.О. Огнев'юка [редкол.: В.О. Олексюк, О.В. Уваркіна, Н.М. Віннікова]. К. :Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2012. 980 с.

72. Творча особистість педагога як передумова розвитку творчих можливостей дітей.

Електронний ресурс. URL: // <http://argol.com.ua/21.htm>.

73. Тихеева Е.И. Дошкольное воспитание и детские сады. Казань. 1920. 158 с.
74. Троян А.М. Управління дошкільною освітою. М. 2006. 151 с.
75. Ульянова Д. Організація курсів та семінарів для вихователів дитячих установ // Дошкільне виховання. 1962. № 1. С. 23-26.
76. Улюкаєва І.Г. Становлення та розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні ХХ – початок ХХІ століття // Педагогічні науки: зб. наук. праць. Херсон. 2015. С. 28-33.
77. Уманська Є. З досвіду проведення дня завідуючої // Дошкільне виховання. 1964. № 12. С. 22-26.
78. Управління інноваційним розвитком районного (міського) методичного кабінету : [наук.-метод. посіб.]. Чернівці: Букрек, 2010. 344 с.
79. Управління навчальним закладом: Навчально-методичний посібник. У 2 ч. Харків : Веста-Видавництво «Ранок». 2004. С. 57-70.
80. Урунтаева Г. Из истории педагогики. Е.И. Тихеева: воспитатель должен не только любит детей, но и знать их возрастные особенности // Дошкольное воспитание. 2002. № 10. С. 90-93.
81. Усова А.П. Обучение в детском саду / под ред. действит. чл. АПН СССР А.В. Запорожца. 3-е изд., испр. М. : Просвещение. 1981. 175 с.
82. Фалюшина Л.И. Управление качеством образовательного процесса в ДОУ. М. 2004. 262 с.
83. Федорова Н.В. Управління персоналом організації: Навчальний посібник. М. : КНОРУС. 2005. 416 с.
84. Шинкар Т.Ю. Методична робота в системі дошкільного виховання України в 20-30-ті роки ХХ століття // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 4. С. 176-183.
85. Шишкіна Л.М. Викладач вищої категорії, старший викладач. Самоосвіта педагога – необхідність сучасного суспільства : Методичний посібник. Алчевськ : ВПУ-40. 2013. 23 с.
86. Шуть М. Гра як інструмент оптимізації педагогічної діяльності

вихователя-методиста // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2011. №2. С.54-56.

87. Эльконин Б.Д. Введение в психологию развития (в традиции культурно-исторической теории Л.С. Выготского). М.: Тривола. 1995. 168 с.

88. Я.А. Коменский. Учитель учителей. Избранное. М.: Карапуз. 2008.